

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a ÚPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Pátek, 18. 9. 2015

Reports, stories, sounds and pictures: Communicating the findings from research with children, families and music in Liverpool

Jude Robinson,
Professor of the Anthropology of Health and Illness
School of Law and Social Justice
University of Liverpool
email: J.E.Robinson@liverpool.ac.uk

Místnost: Aula
9:30 – 11:00

I am a social anthropologist researching in the field of critical public health, and my research centres on developing understandings of how people can sustain their health and wellbeing outside conventional health care settings.

Here, I'd like to reflect on my research with children and families who are taking part in the Royal Liverpool Philharmonic's (RLP) *In Harmony* project in West Everton, Liverpool, England. I will draw on three overlapping (and no doubt familiar and perennial) issues for engaged anthropologists to frame my thinking: the challenges of developing an acceptable methodology; the complexities of managing competing political and practical agendas; and my thoughts on the effective and meaningful communication of research findings to different audiences. Underpinning these broad areas is my ongoing interest in, and concerns with, representation and the dangers of 'othering' that may happen when we render the familiar, strange. Through the research I have attempted to capture dimensions of human experience that are less about written words and conversations, and more about (intersubjective) emotions, sounds and practice. Using excerpts of interviews, photographs and sound recordings, I have made visual representations of the findings to present back to the community. As many expressions of these sometimes intangible musical emotions also take place 'off stage' and are later reported or documented, I am aware that I am introducing a further level of abstraction in the presentation of my findings. To conclude, I'll consider how much of what I am trying to communicate (persuade?) relies on the willingness of audiences to 'believe' in what I am claiming, derived in part from an (assumed) shared understandings of what music is and what it can do, and how much comes from the assembling of 'evidence'?

Přestávka
11:00-11:30

Panelová diskuse: Angažovanost a aplikace v české a slovenské antropologii

Místnost: Aula
11:30-13:00

Organizátorka:

Hana Synková,

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a UPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Katedra sociálních věd
Univerzita Pardubice
email: hana.synkova@gmail.com

Moderátor diskuse:

Tomáš Samek,
Katedra sociálních věd
Univerzita Pardubice
email: Tomas.Samek@upce.cz

Diskutanti:

Alexander Mušinka,
Ústav romských štúdií
Prešovská univerzita v Prešove
email: alexander.musinka@gmail.com

Tomáš Hirt,
Katedra antropologie FF ZČU
Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu
Studio vizuální etnografie
email: tomash@ksa.zcu.cz

Hana Synková,
Katedra sociálních věd
Univerzita Pardubice
email: hana.synkova@gmail.com

Tomáš Ryška,
Katedra sociálních věd
Univerzita Pardubice
email: tomas.ryska@upce.cz

Arnošt Novák,
Katedra sociální a kulturní ekologie
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
email: arnost.novak@fhs.cuni.cz

Miroslava Hlinčíková,
Ústav etnologie
Slovenská akadémia vied
email: miroslava.hlincikova@savba.sk

Otázky do diskuse:

1. Jakou roli má antropologie (sociální vědy) ve společnosti hrát?

Mají se akademici pouštět do diskusí a konání mimo svoji disciplínu? Jak toto chápete z hlediska své

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a ÚPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

vlastní činnosti? Jaký význam tato činnost pro Vás má a jaká úskalí to konkrétně Vám přináší?

2. Vystupování antropologů (a sociálních vědců) na veřejnosti -popularizace, mediální reprezentace sociální vědy – Stojíte o ni?

Jaké osvědčené postupy komunikace existují?

Jakou s ní máte zkušenost?

Kde je hranice mezi popularizací a vulgarizací?

3. Jakým způsobem se ne/mají akademici vyjadřovat k aktuálním politickým a společenským otázkám?

4. Co mohou přinést aplikované projekty sociálním vědám/antropologii jako vědecké disciplíně?

Lze zachovat v aplikovaných projektech určitý standard disciplíny (metodologický a z hlediska generování „teorie“) a zároveň praktičnost a realizovatelnost konkrétních výstupů?

5. Co dělat, když je pro politickou argumentaci dané causy podstatné získat především kvantifikovatelná data? (Setkali jste se s takovou situací? Jak jste ji řešili?)

6. Nastává v české antropologii/českých sociálních vědách posun od aplikace k aktivismu?

Proměňuje se z Vašeho pohledu oblast či způsob angažovanosti antropologů?

7. Má aktivismus zůstat volnočasovou a "přidruženou" aktivitou antropologů/sociálních vědců nebo ho lze v českém prostředí úspěšně kombinovat s výzkumem ve formě aktivistického výzkumu?

8. Jak by se antropologové/sociální vědci mohli angažovat v současné uprchlické krizi?

Přestávka

13:00-14:00

Panel: Migrace a diskriminace

Místnost A

14:00 - 17:00

Organizátorka panelu:

Petra Ezzeddine,
Fakulta humanitních studií
Karlova Univerzita v Praze

Anotace:

Náš panel sa zameria na (nielen) v súčasnosti dôležitú otázku prepojenia antropologických znalostí a metodológie v oblasti práce s migrantami, a to v prostredí nevládných organizácií, výskumných inštitúcií a projektov určených pre štátny sektor. Budeme diskutovať problematiku angažovanosti a aktivizmu pri ochrane ľudských práv tejto marginalizovanej skupiny a v krízových situáciách (vrátane etickej dimenzie problému) s nimi spojenými. Špeciálnu pozornosť zameriame na problematiku

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a ÚPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

medzikultúrnej komunikácie. Druhá časť nášho bloku bude zameraná na problematiku diskriminácie vo vzdelávaní, na prácu s médiami a v advokačných projektoch zameraných proti prejavom islamofóbie.

Program:

1. časť

14:00 - 14:10 Úvodní slovo

14:10 - 14:30 Martina Sekulová a Miroslava Hlinčíková: Výzvy angažovanosti v aplikovanom výskume integrácie migrantov v slovenskom prostredí

14:30 - 14:50 Juraj Jonáš: Medzikultúrny tréning: zvyšovanie efektívnej komunikácie naprieč kultúrami.

14:50 - 15:10 Helena Tužinská: Stereotypy o komunikácii v interakcii s cudzincami

15:10 - 15:30 Andrea Preissová Krejčí, Michal Prokeš, Michaela Roubínková: Problematika etnických menšín ve vzdelávaní

15:30 - 16:00 Přestávka

2. časť

16:00 - 16:20 Daniela Pěničková: Islamofobie bez muslimů: zkoumání projevů diskriminace a advokacie za práva muslimských rodin v ČR

16:20 - 16:40 Marie Heřmanová: Antropologie, média a uprchlíci - dilemata angažované sociální vědy na příkladu současné "uprchlické" krize

16:40 - 17:00 Diskuse

1. Výzvy angažovanosti v aplikovanom výskume integrácie migrantov v slovenskom prostredí

Martina Sekulová,
Inštitút pre verejné otázky
email: sekulova@ivo.sk

Miroslava Hlinčíková,
Ústav etnológie SAV
email: miroslava.hlincikova@savba.sk

Pri aplikovanom výskume v mimovládnom sektore ako výskumníčky často čelíme výzve časovo a kapacitne ohraničených výskumných projektov na jeden kalendárny rok a zároveň snahe čo najviac zapojiť subjekty týchto výskumov a správať sa k nim recipročne, korektne a zodpovedne. Veľkú výzvu predstavuje kontext, v ktorom sa aplikované výskumy dejú a ich potenciál skutočne ovplyvniť širšie problémy vo verejnej sfére, ale aj proces výskumu ako taký, ktorý vyžaduje angažovanie sa informátorov/riek (rozsah očakávanej participácie sa líši aj od konkrétneho výskumného projektu). Interakcia medzi informátormi/kami a výskumníkmi/čkami má veľký vplyv na výskum a to ako sa vyvíja. Ďalšou nemalou výzvou je aj získanie perspektívy informátorov za istý obmedzený čas a úsilie nadobudnúť komplexné dáta s porozumením spoločenským problémom v krátkodobom ad hoc výskume.

V rámci kvalitatívneho výskumu sa už dlhodobo venujeme práve témam migrácie a integrácie. Pri skúmaní témy integrácie migrantov na Slovensku sa od roku 2009 vystriedalo viacero mimovládnych organizácií a výskumných inštitúcií. Počet cudzincov žijúcich na Slovensku je pomerne nízky a v

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a ÚPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

prostředí Slovenska ide zároveň o limitovaný okruh potenciálnych informátorov/riek, z ktorých sa mnohí už v minulosti výskumných projektov zúčastnili.

V našom príspevku sa zameriame na spôsoby možnej angažovanosti samotných informátorov/iek počas výskumu na príklade výskumného projektu založeného na metóde písania denníkov ôsmymi domácnosťami utečencov žijúcimi na Slovensku a na to, ako zvyšovať aplikovateľnosť a využitie výskumov v praxi. V prezentácii opíšeme viaceré bariéry, ktorým sme počas výskumu čelili: ako nedôvera informátorov/riek k nám ako výskumníčkam, presvedčenie informátorov/riek o nezmyselnosti akýchkoľvek výskumov, ich váhanie podeliť sa o osobné skúsenosti, zabezpečenie opakovaných stretnutí s informátormi/kami, vytvorenie partnerského vzťahu bez asymetrie či poskytnutie recipročnej protihodnoty za ich angažovanosť dlhodobejšieho charakteru.

2. Medzikultúrny tréning: zvyšovanie efektívnej komunikácie naprieč kultúrami

Juraj Jonáš,
Ústav Etnologie
Filozofická fakulta
Univerzita Karlova v Praze
email: juraj.jon@gmail.com

Medzikultúrny tréning je oblasťou na pomedzí medzikultúrnej psychológie a sociokultúrnej antropológie. Z jednej si berie skôr tréningové metódy, kým druhá poskytuje predovšetkým rámcové ukotvenie ako teoretických konceptov, tak znalostí získaných empirickým výskumom. Tieto tréningy sa využívajú hlavne v súkromnom sektore, ale takisto vo vzdelávaní detí a dospelých. Ciele týchto tréningov bývajú rôzne, čo väčšinou závisí od objednávky zadávateľa. V zásade sa rozlišuje medzi dvoma základnými prístupmi: v prvom prípade ide o prístup kultúrny štandardný, čo znamená pripraviť frekventanta na kontakt s konkrétnou kultúrou. V tomto prípade sa frekventant učí, čoho sa má vystríhať a aké správanie je, naopak, preferované. Takisto sa učí efektívne spôsoby komunikácie v danej kultúre. Tento prístup je skôr informatívny. Druhý prístup, transkultúrny, je oproti predchádzajúcemu sebaskúsenostný a sebarefektívny. Snaží sa frekventanta naučiť väčšej medzikultúrnej senzitivite, ktorá mu umožní efektívnejšiu komunikáciu s akýmkoľvek príslušníkom odlišnej kultúry a lepšiu adaptáciu na cudzie prostredie obce. K tomu používa štandardných (v prípade skúseného facilitátora aj čiastočne improvizovaných) aktivít v malých skupinách. Tieto aktivity majú štandardnú štruktúru, začínajúcu uvedením do problematiky, pokračujúcu samotnou aktivitou a končiacu debriefingom, azda najdôležitejšou časťou, ktorej je potrebné venovať asi najväčšiu pozornosť. V tejto fáze totiž frekventant sám reflektuje znalosti a schopnosti, ktoré počas aktivity nadobudol, čo napomáha efektívnej internalizácii zažitého, preto sa od facilitátora vyžaduje jeho správne vedenie. Ďalšou veľkou oblasťou, ktorej sa medzikultúrny tréning venuje, je príprava na očakávaný kultúrny šok a následnú repatriáciu.

Medzikultúrny tréning je čím ďalej, tým viac vyhľadávanou pomocou pre medzikultúrnu komunikáciu, o čom svedčí ich stále väčšie uplatňovanie aj v rámci projektov zameraných na medzikultúrne vzdelávanie detí a dospelých. Práca facilitátora je v tomto prípade, ale o čosi odlišná od práce v skupine dospelých.

3. Stereotypy o komunikácii v interakcii s cudzincami

Helena Tužinská,
Filozofická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a UPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

email: helena.tuzinska@uniba.sk

Príspevok je venovaný analýze pozorovaní komunikácie pracovníkov štátnej správy a cudzincov v rokoch 2005 – 2015. Autorka prezentuje výsledky pozorovaní ohľadne poznatkov ľudí o zákonitostiach ľudskej mysle, pamäte a emóciách, ktoré viedli na oboch stranách k nespĺneným očakávaniam v komunikácii. Bežne rozšírené predstavy sú obvykle v rozpore s poznatkami sociálnych a prírodných vied o tom, ako dochádza k výmene informácií, či aké pamäťové procesy sú aktivované. Stereotypné predstavy v komunikácii s cudzincami majú za následok, že v dokumentoch o cudzincovi dominuje interpretácia zapisovateľa. Kultúrne kategórie času, miesta, sociálnej skupiny cudzinca sú zisťované, zapisované a vyhodnotené v kategóriách času, miesta a sociálnej skupiny tzv. prijímajúcej krajiny.

Autorka používa koncepty lingvistických antropológov Diany Eades (2010), Johna Gibbonsa (2003) a Katrijn Maryns (2006). Analýza komunikácie poukazuje na dôležitosť usporiadania, ne/logiky, faktografickosti a príbehovosti, ne/relevantnosti, ne/linearity a ne/konzistentnosti v prejavoch oboch strán.

Aplikácia antropologických poznatkov o povahe a zákonitostiach ľudskej komunikácie môže prispievať k vytváraniu kontextu, ktorý vzájomnú komunikáciu vôbec umožňuje. Naopak, absencia týchto poznatkov podporuje neuspokojivý pocit zo vzájomného neporozumenia a potrebu útočiť či unikáť. Príspevok je východiskom k praktickým a etickým otázkam, ktoré má aplikovaná antropológia v prostredí štátnej správy v rámci celoživotného vzdelávania a výskumu.

Anthropology's role, then, is not that of explaining the world of the other, but rather of multiplying our world. (Viveiros de Castro, 2014)

4. Problematika etnických menšín ve vzdělávání

Andrea Preissová Krejčí, Michal Prokeš, Michaela Roubínková,
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
email: andrea.krejci@email.cz

V našem příspěvku prezentujeme výsledky rozsáhlého výzkumu postojů k lidem řadících se či řazených ke skupinám národnostně či etnicky odlišných od majoritní populace. Dotazníkové šetření realizované mezi žáky a učiteli základních a středních škol bylo souběžně doplněno o polostrukturované rozhovory s edukátory, což nám umožnilo poodkrýt komplexní obraz o vnímání (odmítání či přijímání) etnicky odlišných jedinců či celých skupin na českých školách. Téma etnicity, rasismu a marginalizace je v českém pedagogickém procesu součástí průřezového tématu multikulturní výchova. Avšak koncept multikulturní výchovy je učiteli často přijímán nekriticky, bez hlubší znalosti této tematiky, a často je zaměňován za nástroj pro řešení „romské problematiky“, než jako zastřešující koncept pro řešení otázek diverzity nejen etnické, ale také sociální, zdravotní apod. Z výše uvedeného vyplývá, že multikulturní výchova je učiteli chápána poměrně redukcionisticky, čímž může více než k čemukoli jinému sloužit k posilování či k vytváření stereotypů o nás i těch druhých, od většinové společnosti odlišných.

5. Islamofobie bez muslimů: zkoumání projevů diskriminace a advokacie za práva muslimských rodin v ČR

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a UPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Daniela Pěničková,
Odbor pro sociální začleňování (Agentura)
Úřad vlády České republiky
a
School of Humanities and Social Sciences
Anglo-American University
email: daniela.penickova@aauni.edu

Vývoj socio-politické situace vztahů mezi západními a islámskými zeměmi zaznamenal přelomový moment po teroristických útocích 9/11 v New Yorku. Negativní vnímání kulturních hodnot a praktik spojovaných s islámem se citelně rozšířilo také v evropských zemích, zejména po sebevražedných atentátech v Anglii, Španělsku a nejnověji ve Francii. Ačkoliv v České republice k podobným incidentům nedošlo a trvale zde žije méně než tři tisíce muslimů, česká společnost byla podle několika evropských průzkumů označena jako jedna s nejvyšší mírou *islamofobie*. Tento příspěvek staví na poznatcích z participačního průzkumu mezi muslimskými rodinami žijícími v Praze v rámci projektu NROS a EEE Grants s názvem "Společně za práva migrantů." Součástí průzkumu je zjišťování v jakých aspektech veřejného života je v české společnosti naplňována definice islamofobie ve smyslu snahy o stabilizování a rozšiřování moci majority na úkor nerovného přístupu muslimů k majoritním zdrojům a k požívání práv a svobod v rámci české a evropské ústavy (Hafez, 2015). Průzkum se opírá o kritickou analýzu projevů takto definované islamofobie v mediálních výstupech (a jejich obsahovém posunu od roku 1990), proměnách migrační, azylové a integrační politiky ČR, zkušenostech osob pracujících s muslimskými migranty v neziskových organizacích a v rozhovorech s muslimskými rodinami trvale žijícími v České republice. Aplikovaným cílem projektu je využití dat k realizaci advokačních aktivit Konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty v ČR s důrazem na dodržování lidských práv a sociálně spravedlivou společnost. V rámci aplikované povahy projektu se prezentace věnuje také reflexi postavení a rolí osob realizačního týmu projektu – tedy skupiny, která propojuje akademickou, neziskovou a privátní sféru jak českých tak muslimských rodin a jednotlivců.

6. Antropologie, média a uprchlíci - dilemata angažované sociální vědy na příkladu současné "uprchlické" krize

Marie Heřmanová,
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
email: marie.hermanova@gmail.com

Uprchlíci a tzv. uprchlická krize jsou dennodenně skloňovány na předních stránkách novin i v diskuzích na sociálních sítích. Odborníci i někteří novináři se snaží poukazovat na to, kolik nepravd, zkreslených informací a mýtů v této diskuzi koluje, ale příběhy o znásilnění „arabskými mladíky“, řezání hlav a čekání s nataženou rukou na sociální dávky vesele žijí svým vlastním životem. O fakta už zkrátka nejde. Ve svém příspěvku se pokusím reflektovat současnou situaci ze své pozice antropoložky věnující se migraci a zároveň působící v médiích. Poslední roky jsem věnovala soustavnému úsilí o zlepšení mediálního obrazu migrace a snaže přimět novináře, aby se tématu více věnovali. Najednou je ho všude plno a většina odborníků, kteří migraci a problematice uprchlictví opravdu rozumí, si připadají na tuto situaci zcela nepřipraveni. Na povrch tak vyplouvá několik problematických okruhů, týkajících se pozice antropologa v mediálním, potažmo veřejném prostoru, které přesahují současnou situaci – v jaké chvíli a proč máme jako sociální vědci vystupovat v médiích? Jakým způsobem máme předávat informace tak, abychom zůstali věrni svému akademickému poslání a přitom byli srozumitelní? Kterou diskuzi ještě stojí za to vést? Znamená

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a UPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

moje přítomnost v mediálním prostoru, že se ze mě stal „angažovaný antropolog“? Jak se s touto pozicí vyrovnat z metodologického i etického hlediska? A v neposlední řadě – zajímá můj názor vůbec někoho? A měl by, jenom proto, že jsem antropoložka?

Panel: Intervence ve veřejném prostoru

Místnost B

16:00 – 19:00

Organizátoři:

Barbora Bírová a Michal Lehečka,
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
email: bbirova8@gmail.com; leheckam@seznam.cz

Anotace:

Veřejný prostor má plno definic, které se liší šíří vymezení tohoto pojmu. V panelu se zaměříme na prostorové ale i symbolické struktury, které jsou ze své podstaty společné, tedy, nikdo by v ideálním případě neměl držet exkluzivní právo na jejich užívání.

První polovinu tohoto desetiletí je možno definovat jako období nárůstu zájmu o rozvoj veřejného prostoru. "Kulturní" aktivity i urbanismus se vrací ke společnému, pokud možno taženému "zdola." V důsledku těchto tlaků je všeobecným trendem, že sociální vědci mají možnost zasahovat a spolupracovat na různých rozvojových projektech, neboť kreativní průmysl často postrádá nástroje, jak získat lokální "mikroperspektivy". Antropologie v tomto ohledu může nabídnout zejména etnografické průzkumy a výzkumy.

Rozvojové procesy ovšem nejsou nikdy harmonické. Rostoucí důraz na kreativní kapitál ovlivňuje současný rozvoj městského prostředí a odhaluje mocenské vztahy mezi uživateli prostoru, jež se zakládají mimo ekonomického kapitálu také právě na schopnosti originálně pracovat s městským prostředím. Ekonomická a participativní "okupace" veřejného prostoru způsobuje, že některé oblasti ztrácejí svojí "inheritage" (jakési lokální dědictví) a stávají se spíše místy zážitku (experience) (Zukin 2010), kterému je nová identita vnuknuta takřikajíc zvenčí. I v České republice tak dochází k plíživé nebo i otevřené gentrifikaci některých částí zejména vnitřních oblastí měst. Mají se na tomto procesu podílet i antropologové a je vůbec možné racionálně a kriticky předvídat důsledky současného "glokálního veřejnoprostorového obratu"?

Panel bude rozdělen do dvou oddílů s tematickým překryvem. Budeme se tak pohybovat na území kulturního i územního rozvoje, a budeme se snažit akcentovat sociální kontext těchto rozvojových snah. Právě bytostnou socialitu těchto fenoménů si ovšem kulturní a územní developeri často nedostatečně uvědomují. Jsou právě tyto situace chvílemi pro zpětnou vazbu ze strany sociálních věd?

Program:

1. část

16:00 - 16:05 Úvodní slovo: Barbora Bírová

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a ÚPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

16:05 - 16:25 Natália Blahová: Angažovaná antropológia a formy dobrovoľníctva v mestskom prostredí

16:25 - 16:45 Michal Lehečka: Kdo chce "odkrýt" město? Antropologie ve službách kulturních developerů

16:45 - 17:05 Diskuse

17:05 - 17:30 Přestávka

2. část

17:30 - 17:35 Úvodní slovo: Michal Lehečka

17:35 - 17:55 Barbora Tichá: Problematika památkové péče očima antropologie

17:55 - 18:15 Jan J. Semrád: Několik příkladů ožívání veřejných prostorů a sousedství z města Brna

18:15 - 18:35 Petr Gibas: Problém s participací: politika, odbornost, očekávání, setkání

18:35 - 18:55 Diskuse

1. část

moderuje Barbora Bírová,

Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova v Praze a Anthropictures, z. s.

email: bbirova8@gmail.com

Příspěvky:

1. Angažovaná antropológia a formy dobrovoľníctva v mestskom prostredí

Natália Blahová,

Ústav etnologie, SAV

email: nati.blahova@gmail.com

Cieľom predkladaného príspevku je poukázať na rozličné formy dobrovoľníctva v mestskom prostredí a ich vplyv na komunitný rozvoj ako aj na samotných dobrovoľníkov. Sústredí sa predovšetkým na firemné dobrovoľníctvo a na analýzu stratégií angažovania zamestnancov vo vybraných firmách a na motivácie a bariéry participácie v rozličných typoch dobrovoľníckych projektov.

Firemné dobrovoľníctvo prepája zamestnancov privátneho sektora, lídrov neziskových organizácií a tak isto aj reprezentantov samosprávy aj širokú verejnosť. Počas dobrovoľníckej príležitosti dochádza k prepájaniu rozličných druhov skúseností, vedomostí a zdrojov, s cieľom napomôcť komunitnému rozvoju. Pod ním rozumiem posilňovanie ľudských zdrojov, zvyšovanie povedomia o problémoch v komunite a schopnosti ich riešenia samotnými obyvateľmi.

Prostredníctvom firemného dobrovoľníctva dochádza nielen k posilneniu a aktivovaniu miestnych ľudských zdrojov, ale na druhej strane vedie k zodpovednosti (zároveň je jej prejavom) zástupcov privátneho sektora. V súvislosti s tým sa však vynára množstvo otázok a etických dilem, nielen v samotnej skúmanej realite a vzťahoch, ku ktorým dochádza medzi všetkými zainteresovanými stranami. Etické otázky ovplyvňujú aj postavenie a konanie výskumníka, pohybujúceho sa v pozícii angažovaného antropológa, aktívne vstupujúceho do procesu rozvoja firemného dobrovoľníctva.

2. Kdo chce "odkrýt" město? Antropologie ve službách kulturních developerů

Michal Lehečka,

Fakulta humanitních studií

Univerzita Karlova v Praze,

Anthropictures, z.s

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a UPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

email: leheckam@seznam.cz

Příspěvek vychází z mého angažmá v projektu Plzeň 2015 Evropské hlavní město kultury. V období od dubna do července 2014 jsme ve tříčlenném týmu prováděli antropologický průzkum Městského obvodu Plzeň 1. Metodicky byla tato práce založena na zúčastněném pozorování a různých formách rozhovorů. Obecným účelem pak bylo, mimo jiné, podpořit realizaci aplikace [Skryté město](#). Tento tehdy se rodící "kulturně historický" projekt si kladl a stále klade za cíl vytvoření netradičního průvodce "skrytou" Plzní ve spojení s mapou "zajímavých" neoficiálních míst, událostí apod.

Během terénního přítomnosti se ukázalo, jak můžeme být jako antropologové pro kolegy z kulturní sféry přínosní nejen v rovině vytváření dat shrnutých ve sborníku rozhovorů, jež mohou mít další využití, ale také zejména v rovině průvodcovství nebo zprostředkování kontaktů na obyvatele, kteří souhlasili, že se do projektu zapojí.

I přes poměrně pozitivní dopad antropologické práce na kulturní development je třeba připomenout, že práce v kulturním odvětví s sebou nese rovněž mnoho etických dilemat. Tato dilemata musí antropolog v rámci projektového způsobu práce velmi rychle - ale zároveň co nejcitlivěji - vyřešit a zároveň je komunikovat směrem ke kulturním pracovníkům. Proto jsme v rámci našeho výzkumu zvolili formu nejen informovaného souhlasu, ale zároveň i osobní autorizace vybraných citací. Do jisté míry se tak dá hovořit o ko-autorském charakteru výsledného [sborníku](#).

I přes tuto "vyřešená" úskalí se stále nabízí otázka, zdali Plzeňané sami chtějí svoje město odkrývat. Během výzkumu jsme se totiž setkali s velmi různými reakcemi, jejichž kořeny se pokusím nastínit v prezentaci. Jinými slovy, pokusím se prodiskutovat, zdali není celý proces "odkrývání" skryté Plzně jen dalším z úkazů bující kulturní komodifikace, která si v mnoha ohledech určuje poptávku sama, bez citlivé reakce na perspektivu potenciálních účastníků i konzumentů.

2. část

moderuje Michal Lehečka,

Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova v Praze a Anthropictures, z. s.

email: leheckam@seznam.cz

Příspěvky:

3. Problematika památkové péče očima antropologie

Barbora Tichá,

Fakulta humanitních studií

Univerzita Karlova v Praze

email: betulla@seznam.cz

Diskutujeme-li o aplikované antropologii, máme ponejvíce na mysli situace, kdy je antropologický výzkum propojen s nějakým praktickým projektem. Pokusme se ovšem podívat na situaci poněkud inverzní, a to na možné setkání sociální a kulturní antropologie s památkovou péčí, která je u nás chápána především jako aplikovaná disciplína, s cílem poukázat na možnost „aplikace“ antropologie jako oboru, který může památkovou péči obohatit po stránce teoretické. V odborných kruzích je všeobecně známo, že teoretické myšlení naší památkové péče zaostává za potřebami a vývojem praxe. Právě antropologie může do problematiky památek vnést aspekty, které jí mohou pomoci nalézt adekvátní teoretické založení.

Disciplíny s památkovou péčí tradičně spojované (dějiny umění, architektura, historie) památku obvykle konceptualizují jako objekt, z čehož pak vychází vágní vnímání památek jako výlučného objektu, ke kterému je náš vztah definován přímočaře, obvykle na základě všeobecně tradovaných

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a ÚPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

kulturních mýtů. Antropologie může ukázat širší kulturní souvislosti a založit úvahu o památce, která je integrální součástí našeho okolí, naší paměti a identity. Prostor, v němž se pohybujeme, je prostorem kulturním, tudíž prostorem prostoupeným významy, které jsou námi formované a nás formující. Je tedy nutné tázat se, co pro nás má význam. Zamyslíme-li se takto nad tím, co by mělo být úkolem památkové péče, jakožto specifické činnosti veřejného zájmu, lze říci, že soubor synergetických činností vedoucích k *poznání, uchování a prezentaci významů našeho prostředí*. Musí pak nutně řešit otázky *co?, jak?, proč?* a *pro koho?* uchovávat.

Takto aplikovaná antropologie nejenže neodkazuje k prakticky orientovanému výzkumu s konkrétním zadáním, ale překvapivě vnáší do diskuze oblast antropologie, která se na první pohled může zdát „aplikaci“ nejdále a to filosofickou antropologii. V tomto případě tedy „aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru“, neznamená v první řadě pohyb výzkumníka v terénu, ale vnesení teoretického významu „veřejného prostoru“ na pole památkové péče.

4. Několik příkladů ožívání veřejných prostorů a susedství z města Brna

Jan J. Semrád,
Katedra etnologie
Masarykova univerzita v Brně
email: semradjan@gmail.com

Ve svém příspěvku se pokusím se nastínit, jakým způsobem je možné aplikovat etnologii pro zachycení, zkvalitnění či proměnu veřejného prostoru, při spolupráci s občanskými sdruženími i jednotlivci. Ve většině případů provádím výzkum pomocí dotazníků či polostrukturovaných rozhovorů s obyvateli dané lokality. Dále využívám metod zúčastněného pozorování a události zachycuji na kameru. V disertační práci se zaměřuji na brněnské sídliště Lesná. Jedním z cílů výzkumu je rozkrýt identitu „Lesňáků“ a to, kromě jiného, na základě výzkumu občanských iniciativ. To mne přivedlo k tomu, že jsem začal spolupracovat s občanským sdružením Majdalenky, které si mimo jiné klade za cíl vytvořit fungující susedství. Ve spolupráci se Sdružením občanů Lesné a jejich předsedou také natáčím dokument o Lesné. V čase, kdy se bude konat druhý den této konference, budu na Lesné provádět bádání mezi obyvateli na susedských trzích a na několika dalších akcích. Druhým příkladem je výzkum spolků v Brně, které si kladou za cíl právě zlepšení veřejného prostoru. Mapuji jejich aktivity, účastním se jich jako dobrovolník a nabízím jim možnosti etnologického výzkumu. Za tímto účel jsem jako s prvními začal spolupracovat s černovickým občanským sdružením na festivalu „Překročme řeku“, jež si klade za cíl oživit Svitavské nábřeží na jihu Brna.

5. Problém s participací: politika, odbornost, očekávání, setkání

Petr Gibas,
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.,
a
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
email: petr.gibas@soc.cas.cz

Participace se v poslední době stává zaříkadlem správy věcí veřejných. S ní se do hledáčku politické reprezentace a úřední správy města dostává i společenská věda, již je přisuzována schopnost pořizování a analýzy dat o společenské skutečnosti na straně jedné a umění otevřít dialog s veřejností na straně druhé.

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a ÚPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Na základě dvou rozdílných zkušeností se spoluprací s městskou správou v Praze a Plzni na projektech zahrnujících participaci v rámci plánování městského prostoru chci diskutovat komplexní a do značné míry velmi problematickou představu a praxi participace při územním plánování a rozvoji. Zaměřím se zejména na rozkrytí skrytých očekávání, která se do pojmu "participace" promítají a která jsou založena na představách o odbornosti, podstatě společenské vědy, možnostech (politiky) územního plánování, a o povaze veřejnosti. Opakovaná setkání se zástupci městské správy při přípravě nástrojů participace na straně jedné a se zástupci veřejnosti při samotných participačních aktivitách na straně druhé, mi poslouží jako materiál odhalující problematičnost, komplexitu i utopickou povahu představ o participaci jako vhodném nástroji v rámci správy věcí veřejných.

Panel: Jak (se) učit aplikovanou antropologii?

Místnost C

16:00 - 18:00

Organizátorka:

Pavla Burgos Tejrovská,
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
mail: pavla.tejrovska@gmail.com

Anotace:

Jistě jsme si všichni vědomi, že počet akademických a vědeckých pracovních pozic je velmi omezený a většina našich studentů bude potřebovat své znalosti aplikovat i mimo akademickou sféru. Hlavní otázkou, kterou se panel bude zabývat je tedy „Jak studenty připravit na aplikaci antropologických znalostí v praxi?“ V panelu zazní jak zkušenosti pedagogů s výukou takových kurzů, tak budou představeny konkrétní výsledky aplikovaných projektů, na kterých se studenti pod vedením svých učitelů podíleli.

Otázky:

Potřebují studenti kurz aplikované antropologie?

Jak a kdy (ve kterém ročníku) učit aplikovanou antropologii?

Jaká témata by neměla chybět a proč?

Jak je možné začlenit praktické cvičení/projekt, aby si studenti nabitě zkušenosti mohli hned vyzkoušet?

Jaké máte konkrétní pozitivní/negativní zkušenosti s výukou takových kurzů?

Program:

16:00 - 16:10 Úvodní slovo: Pavla Burgos Tejrovská

16:10 - 16:30 Agáta Hrušová, Barbora Stehlíková, Zuzana Zelenková, Zuzana Terry: Hledáš někoho soudruhu? Studentský veřejný prostor Vokovické Sorbonny

16:30 - 16:50 Michal Tošner, Jiří Tichý, Ladislav Švec, Josef Abraham, Libor Pospíšil: (Ne)potřebná antropologie? Aplikovaný výzkum v soukromém sektoru a praktická forma výuky sociální antropologie

16:50 - 17:10 Kateřina Fuksová a kol.: Stávka studentů etnologie FF UK

17:10 - 18:00 Diskuse

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a UPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Příspěvky:

1. Hledáš někoho soudruhu? Studentský veřejný prostor Vokovické Sorbonny

Agáta Hrušová, Barbora Stehlíková, Zuzana Zelenková, Zuzana Terry,
Katedra obecné antropologie
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
email: zuzana@terry.cz

V našem příspěvku budeme prezentovat seminární projekt, který jsme realizovali v rámci předmětu Antropologie v akci. Jeho cílem bylo zjistit, zda současný stav vnitrobloku "Vokovické Sorbonny", který je součástí komplexu budov FTVS UK, studentům a studentkám vyhovuje a zda jim připadají možnosti tohoto prostoru využité. Současně jsme se zabývali tím, jakým způsobem by mohl být tento prostor změněn tak, aby byl lépe využitelný a reálně využívaný.

O vnitrobloku jsme vedly semi-strukturované rozhovory se studenty obou fakult, s vyučujícími, správou areálu a dalšími uživateli tohoto prostoru. Zároveň jsme pomocí techniky pozorování (a jejich audiovizuálního záznamu) sledovaly, jak je prostor v současné době sociálně využíván a organizován. Až v průběhu výzkumu jsme se dozvěděly, že k revitalizaci tohoto prostoru má skutečně dojít, a to ihned po ukončení našeho výzkumu. V rozhovorech jsme se tedy zaměřily i na to, jak se navržená podoba revitalizace shoduje s požadavky a představami jednotlivých uživatelů.

Výsledná podoba přestavby vnitrobloku je tedy již daná a zřejmě ji už nelze ovlivnit, nicméně se nám podařilo rozdmýchat veřejnou debatu o revitalizaci nejenom tohoto prostoru, ale i celého areálu „Vokovické Sorbonny“ a ukázat, že studenti/ky mají zájem a měli by mít možnost vyjádřit se k podobným fakultním i univerzitním záležitostem. Vzhledem k tomu, že má dojít i k dalším rekonstrukcím v celém areálu, není to zanedbatelný úspěch.

Děni na fakultě s ohledem na připravované rekonstrukce sledujeme i nadále. Zda k rekonstrukci skutečně dojde a jaká bude výsledná podoba vnitrobloku, bychom rády reflektovaly v připravovaném audiovizuálním záznamu.

2. (Ne)potřebná antropologie? Aplikovaný výzkum v soukromém sektoru a praktická forma výuky sociální antropologie

Michal Tošner, Jiří Tichý, Ladislav Švec, Josef Abraham, Libor Pospíšil,
Sociální antropologie
KSV FF UPa
email: Michal.Tosner@upce.cz

V ČR jsou v posledních letech humanitní vědy z hlediska vládní strategie stigmatizovány a státní grantová podpora sociálně antropologického výzkumu nízká. Zatímco vláda prohlašuje sociální antropologii za nepotřebnou, v soukromém sektoru roste zájem o sociálně antropologický výzkum ve spolupráci s akademickými institucemi. Příspěvek se zaměří na realizaci etnografie velké bankovní organizace, která byla provedena studenty magisterského studia oboru sociální antropologie FF UPa pod vedením Michala Tošnera ve spolupráci s marketingovou a poradenskou firmou Hrivnak. Příspěvek se zaměří na přínosy „humboldtovské“ provázanosti vědy a výzkumu, resp. na proces učení prostřednictvím praktické zkušenosti. Výzkumníci z řad studentů budou prezentovat, co je naučila a co

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a UPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

jím přinesla zkušenost s tímto aplikovaným výzkumem. Během projektu došlo k mnohostrannému procesu vzájemného učení mezi akademiky, marketingovými pracovníky a manažery firmy, takže výuka antropologie překročila i práh „slonovinové věže“ univerzity. Zástupce poradenské firmy představí vlastní osvojení a využití etnografického výzkumu v poradenství. Zohledňována budou nezbytně i etická dilemata akademického výzkumu v soukromé sféře.

3. Stávka studentů etnologie FF UK

Kateřina Fuksová a kol.,
Filosofická fakulta, Univerzita Karlova
email: katerina.fuksova@gmail.com

V příspěvku nabídneme vhléd do (nejen) květnového dění na ústavu etnologie FF UK, kde se po zvolení doc. PhDr. Marka Jakoubka, Ph.D. et Ph.D. ředitelem ústavu zvedla vlna nesouhlasu nejen mezi studenty. Příspěvek by měl popisovat proces, kterým si zaktivizovaní studenti museli projít – od prvních jednání s ředitelem doc. Jakoubkem, přes vystoupení na Akademickém senátu FF UK a rozhovory s paní děkankou až k závěrečné stávce, která se uskutečnila na půdě Filozofické fakulty 6. - 7. května. Jaké všechny komplikace to s sebou neslo, jak se k aktivitám stavěli jiní studenti a katedry i jak byla celá aktivita reflektována fakultou a médii? O tom všem bude řeč v rámci příspěvku, kde vystoupí aktivní členové uskupení Etnologové ve stávce, platformy, která celé protesty organizovala.

Sobota, 19. 9. 2015

Panel: Antropologie a veřejné zdraví

Místnost A
9:00-12:00

Organizátorka panelu:

Daniela Pěničková,
Odbor pro sociální začleňování (Agentura)
Úřad vlády České republiky
a
School of Humanities and Social Sciences
Anglo-American University

Anotace:

V diskuzním panelu Antropologie a veřejné zdraví se schází šest autorů a autorek, kteří se věnují rozkrytí mocenských a sociálních vztahů v procesu interakce marginalizovaných skupin s veřejnými akademickými a veřejnými zdravotnickými a sociálními institucemi na Slovensku a v Čechách. Jednotlivé příspěvky propojuje snaha o zachycení role a možností aplikované a kritické (politické) medicínské antropologie, jak v definování sociálních znevýhodnění a nerovností v oblasti veřejného zdraví skrze etnografické studie, tak ve vytváření nových politik a modifikací institucionálních a zdravotnických praktik v obou společnostech. Příspěvky Tulupové & Pěničkové a Dobiášové se soustřeďují na institucionální znevýhodnění migrantů z tzv. třetích zemí v rámci veřejného zdravotního systému České republiky, Zuzana Pešřanská se zaměřuje na autoritativní kontrolu

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a ÚPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

vědomosti o zdraví ze strany gynekologů-porodníků na Slovensku, Tatiana Bužeková přináší etnografii vztahů mezi sociálními institucemi pečovatelských domů pro seniory, seniory a jejich dětmi na slovenském venkově a Andrej Belák uzavírá panel analýzou smysluplnosti skeptických pohledů na aplikaci medicínské antropologie v oblasti veřejného zdraví v souvislosti s projekty zabývajícími se romskými komunitami na Slovensku.

Program:

9:00 - 9:10 Úvodní slovo: Daniela Pěničková

9:10 - 9:30 Elena Tulupová a Daniela Pěničková: Dilema matek ze třetích zemí: Kampaň za veřejné zdravotní pojištění cizinců

9:30 - 9:50 Zuzana Pešťanská: Dôsledky kontroly autoritatívnych vedomostí na vnímanie rizika u pacientiek gynekologicko-pôrodnického oddelenia

9:50 - 10:10 Tatiana Bužeková: Starnutie v rurálnom prostredí: rodina a práca

10:10 - 10:30 Diskuse

10:30 - 11:00 Přestávka

11:00 - 11:20 Karolína Dobiášová: Zdravotní péče pro migranty ze třetích zemí v České republice pohledem migrantů a zdravotníků

11:20 - 11:40 Andrej Belák: Proti antropologickému pesimizmu ohľadne kolaborácií: Reflexia účasti na verejne-zdravotníckom projekte pre marginalizované rómske osady na Slovensku

11:40 - 12:00 Diskuse

Příspěvky:

1. Dilema matek ze třetích zemí: Kampaň za veřejné zdravotní pojištění cizinců

Elena Tulupová,

Ústav veřejného zdravotnictví a medicínského práva

1. Lékařská fakulta UK Praha

email: asusenik@gmail.com

Daniela Pěničková,

Odbor pro sociální začleňování (Agentura)

Úřad vlády České republiky

a

School of Humanities and Social Sciences

Anglo-American University

email: dpenicko4@yahoo.com

Komerční zdravotní pojištění migrantů z tzv. třetích zemí, na které je v Česku odkázáno několik desítek tisíc cizinců, vyvolává dlouhodobě otázky týkající se především nevýhodných podmínek pro migranty a zároveň netransparentního lobbingu ze strany komerčních pojišťoven. Zástupci kanceláře ombudsmana/ky ČR, lékařů, akademiků i neziskového sektoru bojují více než deset let za zahrnutí všech migrantů do veřejného zdravotního pojištění. Za nejpalčivější přitom považují otázku dětí migrantů, které jsou odkázané na komerční pojištění i v případě, že oba jejich rodiče jsou v Česku zaměstnaní a spadají do systému veřejného zdravotního pojištění. V rámci Kampaně za zdravotní pojištění migrantů a migrantech, které realizuje *Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR* od června 2012, proběhl v druhé polovině roku 2014 antropologický výzkum mezi

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a UPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

rodinami rusky mluvících cizinců v ČR zaměřený na praktické důsledky této migrační politiky na zdraví jejich členů. Data ukázala, že nejzásadnější dopad je na reprodukční zdraví matek migrantek a zdraví dětí včetně prevence nemoci a plánování uchování zdraví novorozenců i starších dětí. Kromě výsledků analýzy je cílem této prezentace zachycení funkce a významu politické/kritické medicínské antropologie jako nástroje k rozkrývání a změnám mocenských vztahů a nerovností ve veřejném zdraví České republiky a reflexe politické a ideologické situovanosti a angažovanosti antropologů v advokačních aktivitách ve spolupráci s aktivisty ne-antropology v neziskových a dalších organizacích.

2. Zdravotní péče pro migranty ze třetích zemí v České republice pohledem migrantů a zdravotníků

Karolína Dobiášová,

Ústav veřejného zdravotnictví a medicínského práva

1. Lékařská fakulta UK Praha

email: karolinad@seznam.cz

Tato prezentace předkládá zkušenosti migrantů ze třetích zemí s jejich přístupem ke zdravotní péči v České republice a zároveň zkušenosti zdravotnických pracovníků, kteří jim péči poskytují. Zároveň také reflektuje praktické využití studie pro lékaře v ČR, kteří se setkávají nebo budou v budoucí praxi setkávat s migranty. Některé kategorie migrantů ze třetích zemí čelí formálním a neformálním překážkám využívání českého zdravotnického systému. Mezi nejdůležitější patří omezený právní nárok na veřejné zdravotní pojištění, přístup komerčních zdravotních pojišťoven založený na tržních principech, jazyková bariéra, nedůvěra a špatná informovanost zdravotnických pracovníků a nedostatek znalostí cizinců o českém zdravotnictví. Tyto bariéry jsou příčinou, proč migranti v praxi často volí alternativní strategie zajišťování zdravotní péče, které mohou vést nejen k nepříznivým účinkům na jejich vlastní zdraví, ale mohou i k ohrožení zdraví veřejného. Také zdravotníci v souvislosti se současným institucionálním nastavením systému zdravotního pojištění pro cizince čelí řadě problémů. Část zdravotníků se podobně jako migranti neorientuje v duálním systému veřejného a paralelního komerčního zdravotního pojištění. Tím je v řadě případů vážně narušen vztah pacient – lékař (zdravotník), který je již tak komplikován jazykovou a kulturní bariérou. Zdravotníci dále nemají jistotu, zda jim již poskytnutá péče bude komerčními zdravotními pojišťovnami uhrazena a potýkají se s větší administrativní náročností vykazování péče komerčním pojišťovnám. Zároveň čelí eticky náročným situacím, kdy z důvodu výluk z pojištění musí pacientovi nezdědka sdělit, že si často i velmi nákladnou péči musí uhradit z vlastních prostředků. Zdravotníci si také uvědomují větší riziko pochybení a možných komplikací v důsledku již zmíněné komunikační bariéry a nedostatečné orientace cizinců v českém zdravotnickém systému či nedostupnosti pacientovy zdravotní dokumentace.

3. Proti antropologickému pesimizmu ohľadne kolaborácií: Reflexia účasti na verejne-zdravotníckom projekte pre marginalizované rómske osídlenia na Slovensku

Andrej Belák,

Ústav psychologie zdravia

Lékařská fakulta

Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach

a

Department of Health Sciences

Medical Faculty

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a UPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

University of Groningen, NL

email: abendrej@gmail.com

Tento příspěvek otvírá diskusi o hranicích zmysluplné skepsy voči pokusom o aplikáciu antropologických metód mimo akadémie. Ako konkrétny príklad pre formuláciu diskusných téz používa predovšetkým osobné skúsenosti so spoluprácou s rozličnými druhmi aktérov v rámci mediálneho verejne-zdravotníckeho projektu pre marginalizované rómske komunity na Slovensku. Podobne ako do iných predchádzajúcich dobrodružstiev s mimo-odborovou aplikáciou, aj do tohto som, jako autor, pôvodne nastupoval veľmi skepticky naladený kánonickými kritickými textami k téme – tu najmä klasickými prácami antropológie rozvoja. A podobne ako v ostatných prípadoch, následná osobná skúsenosť ma pomerne rýchlo priviedla k presvedčeniu, že projekt, ktorého sa zúčastňujem, a moja spolupráca v ňom sú naopak veľmi sľubné a zmysluplné. Od priateľov z radov akademických antropologičiek a antropológov sa mi pri zdieľaní takýchto dojmov dostáva reakcií v podstate len dvoch druhov: zarytého odporu („doteraz to nikde nedopadlo dobre, ani tu to nemôže dopadnúť dobre“) alebo zdvorilej nedôvery („to by bolo zaujímavé, ale kto vie, či si to dobre vykladáš – uvidíme, ako to celé dopadne“). Predovšetkým prvý typ reakcií vnímam ako príklad skôr už seba-napĺňajúceho pesimistického proocstva, než ešte akokoľvek prínosnej skepsy. Popri pokuse poukázať na prílišnú schematickosť takéhoto používania kritickej klasiky ponúknem aj vlastnú optimistickú proti-hypotézu, ktorou si pomáham vysvetľovať neustále pribúdanie príjemných prekvapení z vlastných kolaborácií: možnože u nás dnes doba ponúka antropológii bezprecedentne záväzné miesto vo všeobecnom dohadovaní sa o spoločných veciach.

Panel: Antropologie a práca s komunitou

Místnost B

9:00-12:00

Organizátorka panelu:

Marie Heřmanová,

Fakulta humanitních studií

Univerzita Karlova v Praze

email: marie.hermanova@gmail.com

Anotace:

Výraz „komunita“ je v poslední letech hojně skloňován v různých kontextech. Mluví se o podpoře komunit, komunitních projektech, komunitních zahradách, komunitním bydlení nebo dokonce i komunitním vaření. „Komunita“ jako koncept se vrací do veřejného života a úkolem antropologie by mělo mj. být tento návrat kriticky reflektovat. Ve veřejném diskurzu se výraz „komunitní“ často zaměňuje s výrazem „zdola“, tedy „přímo od lidí“. Panel se pokusí na příspěvcích, které rozebírají práci antropologa v různých typech komunit (sociálně vyloučené lokality, venkov na české vnitřní periferii...), ukázat základní problematiku studia komunit, komunitního rozvoje a role antropologa – jakožto toho, kdo přímo s lidmi v terénu, resp. v komunitě pracuje – v těchto procesech.

Program:

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a UPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

9:00 - 9:10 Úvodní slovo: Marie Heřmanová

9:10 - 9:30 Barbora Matysová: Komunitní spolupráce v Předlicích (Ústí nad Labem)

9:30 - 9:50 Mikuláš Tichý: Antropologie a sociální práce: Spojenci či nepřátelé?

9:50 - 10:10 Diskuse

10:10 - 10:30 Přestávka

10:30 - 10:50 Barbora Bírová: Možnosti intervencie antropologického poznania do sociálnych služieb pre ľudí bez domova

10:50 - 11:10 Juraj Janto: Slovenský etnológ v rozvojovej spolupráci - možnosti a limity

11:10 - 11:30 Diskuse

Příspěvky:

1. Komunitní spolupráce v Předlicích (Ústí nad Labem)

Barbora Matysová,
Filosofická fakulta
Univerzita Karlova v Praze
email: matysovabarbora@gmail.com

Více než dvouletá zkušenost se spoluprací s lidmi ze „sociálně vyloučené lokality“ v Ústí nad Labem. Sociologická perspektiva nazírání dlouhodobě neřešené segregace, diskriminačních mechanismů a dědictví privatizace 90. let. Náhled sociologický, náhled přátelský, náhled občansko – aktivní (ne nutně aktivistický, v žádném případě ne ideologický). Se skupinou lidí jezdíme povzbuzovat místní rodiny i jednotlivce a spolu přetvářet pohled na zanedbaný veřejný prostor. Společně věříme, že vlastními silami se dá zvládnout to, co dlouhodobě nepřichází od místních politiků. Ze sociologického hlediska nahlížím princip stigmatizace místa a aktivitami s místními dětmi i dospělými se snažíme toto prizma strukturálně nabourávat. Nejsme institucionalizovaní a to proto, že chceme dokázat, že tyto aktivity jsou možné i bez založení neziskové organizace. Chceme inspirovat touto činností další skupiny, které můžou povzbuzovat zvnějšku místní obyvatele „zespoda“.

2. Antropologie a sociální práce: Spojenci či nepřátelé?

Mikuláš Tichý,
Fond dalšího vzdělávání
email: mikulas.tichy@seznam.cz

Sociální antropologie je v současném českém prostředí poměrně populárním oborem studia, který ale nabízí jen minimum uplatnění mimo akademickou sféru. V příspěvku se pokusíme prozkoumat, co může antropologie nabídnout pro zadavatele aplikovaně orientovaného kvalitativního výzkumu, jak je možné tuto "nabídku" rozšířit a s jakými dalšími přístupy se může kulturní a sociální antropologie propojit, bez toho, aby rezignovala na svá východiska, ale spíše je rozvíjela. Mimo propojení s komunitní prací, komunitním plánováním a participativními metodami, což provozuje studio Anthropictures, se nabízí propojení s metodami sociální práce. Příspěvek se pokusí načrtnout rizika a výhody takového propojení a otázku, zda by podobná syntéza odpovídala východiskům kulturní a sociální antropologie jako vědy.

4. Možnosti intervencie antropologického poznania do sociálnych služieb pre ľudí bez domova

"Aplikovaná antropologie ve veřejném prostoru"

CASA a FHS UK a UPa; 18. - 19. 9. 2015

Areál Jinonice; Adresa: U Kříže 8, 158 00 Praha 5

Barbora Bírová,
Fakulta humanitních studií
Karlova Univerzita v Praze
email: bbirova8@gmail.com

Vo svojom príspevku sa zameriam na predstavenie skúsenosti zo spolupráce s poskytovateľmi sociálnych služieb pre ľudí bez domova. Počas výskumu sa zaoberám aj možnosťami aplikovania antropologických metód pri účasti na tvorbe sociálnych politík, v spolupráci s poskytovateľmi sociálnych služieb (či už konkrétnymi sociálnymi pracovníkmi, alebo zastrešujúcimi inštitúciami), s dôrazom na participáciu členov marginalizovanej skupiny, v tomto prípade konkrétnych ľudí bez domova.

Dlhodobým výskumom s ľuďmi bez domova, žijúcimi v urbánnom prostredí sa zameriavam na každodenný režim, priestorové členenie a sociálne mikroiinterakcie členov komunity ľudí bez domova. Cieľom príspevku je ukázať možnosti i limity, ktoré prináša spolupráca medzi sociálnymi antropológmi a poskytovateľmi sociálnych služieb s dôrazom na zapájanie ľudí bez domova do procesov systému sociálnych služieb so zámerom tvorby a zmeny sociálnych politík.

4. Komunitný rozvoj na mestských sídliskách

Juraj Janto,
Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
email: juraj.janto@uniba.sk

Autor sa vo svojom príspevku zaoberá komunitným rozvojom ako jednou z možných oblastí aplikácie poznatkov antropológie. V úvode sa stručne venuje teoretickému vymedzeniu a charakterizuje prístup komunitného rozvoja (a organizovania); všíma si jeho prepojenie na koncept sociálneho kapitálu sídla. Ďalej predstavuje komunitnú prácu v prostredí mestských panelových sídlisk (medzi „bežnými“ obyvateľmi) a jej špecifiká. Reflektuje svoje niekoľkoročné pôsobenie (vyštudovaného) etnológa v práci s obyvateľmi na najväčšom slovenskom sídlisku, v Bratislave-Petržalke. Približuje niektoré z realizovaných projektov, metód práce, etických a koncepčných otázok.